

Uniwersytet Łódzki

Recenzja

przygotowana w ramach postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika

Pani dr Joannie Wandzie Kozielskiej,

przed komisją habilitacyjną,

powołaną przez Radę Naukową Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w dn. 18 października 2022 r.

Sylwetka Habilitantki

Dr Joanna Kozielska jest absolwentką pedagogiki na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (2008). Tutaj też uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki (2012). Promotorem Jej obu prac naukowych była prof. dr hab. Magdalena Piorunek. Problematyka badawcza obu naukowych opracowań dotyczyła migracji zarobkowej współczesnych Polaków oraz planowania przyszłości edukacyjno-zawodowej przez młodzież migracyjną.

Od 2012 roku Habilitantka jest zatrudniona jako adiunkt w Zakładzie Poradnictwa Zawodowego WSE Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, którym kieruje prof. dr hab. Magdalena Piorunek. Aktywność zawodowa dr Kozielskiej wykracza poza Uniwersytet, gdyż jest zatrudniona jako trener rad pedagogicznych i wykładowca w Studium Doskonalenia Managerów Oświaty w Gnieźnie (od 2010) oraz jako doradca zawodowy i nauczyciel mianowany w Instytucie Doradztwa Zawodowego przy centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Gnieźnie (od 2015).

Trzeba koniecznie odnotować bardzo intensywną aktywność Habilitantki, która polega na uzyskiwaniu dodatkowej wiedzy i kwalifikacji. Odnotowuję np. ukończenie

studiów podyplomowych i uzyskanie trzech certyfikatów dotyczących kompetencji coachingowych oraz podobnie - w zakresie doradztwa zawodowego. Wskazuje to na wyraźną specjalizację wiedzy i kompetencji zawodowych Habilitantki, pożytkowanie wiedzy akademickiej także w praktycznej aktywności zawodowej oraz ciągle poszerzanie swoich kompetencji akademickich i praktycznych.

Ocena głównego osiągnięcia

Osiągnięcie naukowe zgłoszone do oceny w postępowaniu habilitacyjnym to monografia naukowa zatytułowana *Uczniowie szkół podstawowych i kształcących w zawodzie wobec swojej przyszłości edukacyjno-zawodowej* (Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2021, s. 394). Struktura pracy jest charakterystyczna dla opracowań teoretyczno – empirycznych. Praca składa się ze Wstępu, trzech rozdziałów teoretycznych, części metodologicznej, rozdziału prezentującego analizę materiału empirycznego, Podsumowania, Zakończenia oraz streszczenia w języku angielskim. W pracy brakuje Aneksu, który zawierałby narzędzia badawcze. Bibliografia pracy jest bardzo bogata (mieści się na ok 30 stronach), ma charakter interdyscyplinarny, zawiera bardzo liczne publikacje polskich badaczy a także prace obcojęzyczne, źródła statystyczne i wykaz wykorzystanych w pracy dokumentów urzędowych.

W części teoretycznej, która liczy ponad 200 stron i mieści się w trzech rozdziałach, Autorka analizuje literaturę przedmiotu, która tworzy ramy teoretyczne dla Jej badań. Teoretyczne pole, jakie przyjęła dla swojej koncepcji badawczej, jest bardzo rozległe. W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Współczesny rynek pracy. Przemiany i uwarunkowania*, czytelnik „otrzymuje” bogatą w treści porcję wiedzy w tym zakresie. Autorka jest świadoma zmian, jakie dotyczą współczesnej zachodniej cywilizacji i dotyczą także rynku pracy. Kategoria zmiany jest istotna w całym namyśle Habilitantki nad opisywanymi i badanymi przez Nią kwestiami. W tym rozdziale zasługuje na uwypuklenie rzeczowy opis procesów globalizacji, uwzględnienie przewidywań dotyczących przyszłościowych wizji rynku pracy, podrozdział dotyczący segmentacji rynku pracy wraz z opisem teorii ją wyjaśniających, zwrócenie uwagi na zmiany w charakterze pracy powiązane z postępowaniem technicznym i intelektualizacją pracy, z uwzględnieniem czterech okresów postępu technicznego i jego pozytywnych i negatywnych wpływów. Opis rynku pracy kończy odniesienie do kontekstu Unii Europejskiej i przestrzeni pracy dla młodych Polaków jaka powstała po akcesji Polski

do UE w roku 2004. Emigracja trzeciej generacji jest podstawowym obszarem zainteresowań Autorki także w innych jej publikacjach naukowych.

Kolejny, bardzo obszerny (liczący 90 stron), wielowątkowy, uporządkowany logicznie rozdział teoretyczny *Szkolnictwo zawodowe jako komponent systemu kształcenia przygotowującego do uczestnictwa w rynku pracy* odnosi się do szerokiego opisu szkolnictwa zawodowego w Unii Europejskiej, w Polsce i w regionie wielkopolskim (bliskim Autorce jako badaczowi i aktywnemu praktykowi). W tym rozdziale można odnaleźć aspekty historyczne dotyczące kształcenia zawodowego (reformy kształcenia zawodowego w Polsce po 1945 roku), informacje nie tylko o systemie kształcenia szkolnego, ale także i pozaszkolnego (dla dorosłych, dla pracowników). Należy docenić autorskie opracowanie tabelaryczne – mocne i słabe strony polskiego szkolnictwa zawodowego (tab. 8, s. 148 – 150). Cenne są liczne rekomendacje sformułowane przez Habilitantkę, wskazujące na doskonale znawstwo problematyki kształcenie zawodowego i dostrzeżone liczne potrzeby zmian. Rozdział ten, jak również i inne rozdziały teoretyczne, został bogato wyposażony w przypisy dolne, poszerzające wywód zasadniczy o dodatkowe rzeczowe informacje, np. teorie wyjaśniające decyzje migracyjne (s. 47-48). Można ten rozdział uznać za swoiste kompendium wiedzy o szkolnictwie zawodowym. Może stanowić właściwą lekturę dla wszystkich zainteresowanych tematem, na różnym stopniu zaawansowania badawczego. Być może jednak w tej pracy, ze względu na jej temat, należałoby go ograniczyć treściowo.

Ostatni trzeci rozdział teoretyczny *Młodzież w kontekście kariery zawodowej i uczestnictwa w rynku pracy*, uważam za swoiste wyzwanie, którego podjęła się Autorka, by wyjaśnić wszystkie pola teoretyczne, istotne dla podejmowanej badawczo przez Nią problematyki. Niełatwy opis młodzieży, tej stosunkowo nowej kategorii poznawczej, podlegającej również intensywnym zmianom cywilizacyjno-kulturowym, podjęta interdyscyplinarnie, na bazie wiedzy psychologicznej, socjo-demograficznej i pedagogicznej, choć ten ostatni aspekt jest stosunkowo najmniej widoczny i warto byłoby go poszerzyć, biorąc pod uwagę pedagogiczny z założenia charakter tej pracy. Czytelnik jednak uzyskuje wgląd w zróżnicowane klasyfikacje i charakterystyki okresu, który dla Habilitantki, ze względu na dobór populacji do badań jest zasadniczy i obejmuje przedział 12 - 20 lat, a więc okres adolescencji wczesnej i późnej, a także wschodzącej dorosłości (wchodzenia w dorosłość czy przedproża dorosłości w ujęciu andragogicznym). Przyjęte ustalenia terminologiczne zostały dobrze zastosowane w części empirycznej (s. 231). Przy okazji opisu kategorii „młodzież”, przytaczanych jest wiele innych terminów i ważnych kontekstów, jak

np. aspiracje, kariera, rozwój zawodowy, sukces zawodowy, istotnie wiążących się z kształceniem zawodowym i rynkiem pracy. W tej części znajdziemy także dobrą charakterystykę pięciu pokoleń na aktualnym rynku pracy, w tym pokolenia Z, które znajdzie się na tym rynku w bliskiej przyszłości, a było uwzględnione w badaniach Autorki, a także przywołanie koncepcji wielkiej tranzycji (za: Savickas, 2005), która wyjaśnia proces przechodzenia młodego człowieka ze szkoły na rynek pracy.

Ocena części teoretycznej pracy jest bardzo pozytywna, biorąc pod uwagę rozmach, z jakim Habilitantka podeszła do wyjaśniania ram pojęciowych dla swej koncepcji badawczej oraz zakresu przedstawionych treści. Wywód poprowadzony jest precyzyjnym językiem naukowym logicznie i w sposób uporządkowany, ma dobrą strukturę, jest wypełniony licznymi i rzeczowymi informacjami. Z uwagi na empiryczne cele, jakie postawiła sobie Badaczka (czwarty cel poznawczy, w części czwartej, s. 212 – 214, trzeci problem badawczy – s. 216), dotyczące m.in. zagadnień wchodzących w zakres doradztwa zawodowego, ten obszar analiz teoretycznych powinien w większym stopniu znaleźć się w części teoretycznej, kosztem np. niektórych treści z zakresu szkolnictwa zawodowego a nawet z części dotyczącej opisu młodzieży (biorąc pod uwagę temat pracy, który marginalizuje ten kontekst, akcentując kategorie „uczeń”).

Rozdział metodologiczny (4), zatytułowany *Koncepcja badań nad wyborami edukacyjno-zawodowymi młodzieży*, obejmujący 27 stron, można by było uznać za poprawne opracowanie ustaleń metodologicznych, mieszczących się w paradygmacie badań ilościowych, gdyby jednak nie brak jednego z ważnych etapów tworzenia koncepcji badawczej w tym podejściu. W badaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego i technikę ankiety oraz kwestionariusz indywidualnego planu działania (IPD). Przedmiot badań jest rozbudowany i obejmuje wybory, aspiracje i plany edukacyjno-zawodowe, opinie na temat sukcesu/sukcesu życiowego, zawodowego, opinie na temat ścieżek kształcenia umożliwiających sukces zawodowy i na temat prestiżu wybranych zawodów, a także opinie dotyczące doradztwa zawodowego (realizowanego i preferowanego), zadeklarowane przez uczniów szkół podstawowych (zainteresowanych i niezainteresowanych kształceniem zawodowym) oraz uczniów szkół ponadpodstawowych kształcących w zawodzie oraz sygnalnie także uczniów liceów ogólnokształcących. Poprawnie ustalono cele badań. Przejrzyście ujęto problematykę badawczą w trzy główne pytania problemowe oraz liczne pytania szczegółowe. Ustalono poprawnie, adekwatnie do problematyki badawczej, zmienne oraz zależności między nimi. Dopowiedzenia wymagają kategorie znajdujące się na

obręczach czworoboku, w którym zaprezentowana jest struktura powiązań między zmiennymi (ryc. 3, s. 217) – jaka rolę pełnią one w tej strukturze? Precyzyjnie dokonano operacjonalizacji zmiennych, przy tym często wskazując na źródła przyjętych wskaźników. Autorka zaznacza, że w badaniu uwzględniono wskaźniki inferencyjne i definicyjne (s. 224). Rodzi się pytanie o wskaźników empiryczne w tych badaniach. Wnikliwie przedstawiono teren badań (powiat gnieźnieński, Gniezno) oraz próbę badawczą pod względem podstawowych cech społeczno-demograficznych. Łącznie w badaniu wzięło udział 2002 uczniów, w tym 1099 klas VI-VIII szkół podstawowych oraz 903 klas I-V szkół ponadpodstawowych. Badania przeprowadzono w roku szkolnym 2019/2020. W dalszej kolejności wskazano zastosowane w analizie materiału empirycznego procedury statystyczne.

Główne zastrzeżenie metodologiczne dotyczy braku w koncepcji badawczej hipotez roboczych. Autorka formuje na s. 216 hipotezę ogólną, która ukazuje kierunek zależności między zmiennymi (ale już nie opisuje natężenia zależności między zmiennymi), a następnie w Zakończeniu pracy, na s. 353, informuje o jej zweryfikowaniu w toku podjętych badań. Procedura badań ilościowych wymaga sformułowania hipotez roboczych, bo tylko poprzez nie możliwe jest zweryfikowanie hipotezy ogólnej. Z niewiadomych przyczyn, tych hipotez praca nie zawiera, mimo że znajduje się w niej bardzo szczegółowa problematyka badawcza, z której można z łatwością wyprowadzić hipotezy robocze. Wyjaśnienia tego niedociągnięcia należy oczekiwać podczas kolokwium habilitacyjnego.

Ostatnia część pracy, roz.5, *Uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych kształcących w zawodzie wobec swojej przyszłości edukacyjno-zawodowej w świetle wyników badań własnych*, to bardzo wnikliwa analiza materiału empirycznego, uporządkowana problemowo, poparta licznymi wykresami. Dobrze obrazuje zależności między ustalonymi zmiennymi. W analizie wplecione zostały także dodatkowe odniesienia do literatury przedmiotu, wcześniej nie przytaczanej. Prezentacja materiału badawczego słusznie podzielona jest na dwie części – opinie uczniów szkół podstawowych i opinie uczniów szkół ponadpodstawowych. Czytelnik otrzymuje bardzo dokładne dane: w zakresie planów i aspiracji edukacyjno-zawodowych badanych uczniów, ich zainteresowań kształceniem w zawodzie, stylów/strategii projektowania przyszłości, opinii na temat sukcesu życiowego i zawodowego (interesujące zestawienie asocjacji na ten temat – tab. 21, s. 313-314) oraz opinie dotyczące doradztwa zawodowego, które dobrze diagnozują obszar braków w zakresie doradztwa zawodowego w szkołach. Mimo że badania mają charakter ilościowy, to cennym jest przytoczony jedyny przypadek ucznia, który ujawnił pełen plan swego działania w

zakresie pozyskiwania kompetencji (s. 308, ryc. 10). W Podsumowaniu odnajdujemy wnioski i uogólnienia z badań, oddzielnie dla uczniów obu badanych grup. Zakończenie natomiast to liczne rekomendacje dotyczące doradztwa zawodowego w szkole oraz w odniesieniu do celów i zadań systemu edukacji, uwzględniającego także ideę lifelong learningu oraz niedyrektywne metody pracy, szczególnie coaching. To także wskazania, jak wzmocnić pozycję szkolnictwa branżowego, także poprzez zamianę społecznej świadomości i podejścia wobec tzw. „zawodowców”.

Przedstawione do oceny główne osiągnięcie oceniam wysoko ze względu na jego rozległą i profesjonalną merytoryczną warstwę, uwidocznioną głównie w rozdziałach teoretycznych, choć nie tylko, oraz wyniki badań Autorki, które potwierdzają niską pozycję kształcenia zawodowego, w tym szkół branżowych, obecną w społecznej świadomości, przejawiającą się w wyborach edukacyjno-zawodowych badanej młodzieży szkolnej, która wkrótce zasili zmieniający się dynamicznie rynek pracy. Całość podjętej problematyki badawczej odbieram jako nie tylko wieloletnie konsekwentne zainteresowanie naukowe Autorki, ale i Jej głębokie zatroskanie o szkolnictwo zawodowe i rynek pracy, na którym coraz bardziej brakuje „zawodowców”, wskutek m.in. intelektualizacji życia i gospodarki oraz nasilającej się robotyzacji. Rekomendacje dotyczące doradztwa zawodowego w szkołach miałyby zapobiec zapaści na rynku pracy z powodu braku pracowników kształconych w zawodach.

Ocena istotnej aktywności naukowej i pozostałych zakresów aktywności

Ocena istotnej aktywności naukowej, realizowanej przez Habilitantkę po uzyskaniu stopnia doktora, jest bardzo pozytywna. Należy podkreślić **bardzo bogaty dorobek naukowy** zgromadzony w tym okresie. Należy do niego łącznie ok. 60 publikacji, w tym 1 monografia naukowa (nie licząc publikacji podoktorskiej), 3 współredakcje monografii zbiorowych, 35 rozdziałów w monografiach zbiorowych, 16 artykułów w czasopismach oraz 5 artykułów popularno-naukowych. Odpowiada to 704 punktom. Według Google Scholar odnotowano 82 cytowania oraz h-indeks 5, co wskazuje na dużą rozpoznawalność Habilitantki w świecie naukowym.

Praca naukowa Habilitantki koncentruje się w **obszarze pedagogiki pracy**, ze szczególnym uwzględnieniem trzech zakresów badawczych: międzynarodowych migracji ekonomicznych, niedyrektywnych form poradnictwa (w tym coachingu) oraz kształcenia zawodowego. Mapa podejmowanych badawczo zagadnień jest **rozległa** i można tu wymienić

liczne konteksty badawcze podejmowane przez dr Kozielską: migracje zarobkowe, młodzież, migracyjne aspiracje, konteksty biograficzne emigracji, praca zawodowa, wybory edukacyjno-zawodowe, migracyjna blogosfera, coaching, poradnictwo zawodowe, transnarodowe poradnictwo, kształcenie zawodowe i inne. Stanowi to o bardzo rozległych zainteresowaniach poznawczych, poszerzonym i ciągle poszerzanym oglądzie zjawisk związanych z kształceniem zawodowym i pozostających w związku ze współczesnymi przemianami dotyczącymi rynku pracy i w szczególności młodych ludzi, podejmujących wybory edukacyjno-zawodowe a także wybierających migrację zarobkową.

Na podkreślenie zasługuje **bardzo umiejętne łączenie** naukowych zainteresowań z praktyką zawodową, współpracą z zagranicą oraz współpracą z otoczeniem społeczno—gospodarczym. **Wszystkie oczekiwane w ocenie dorobku habilitacyjnego przestrzenie** są wypełnione licznymi i wielowymiarowymi działaniami, które doskonale są powiązane ze sobą. Należy szczególnie podkreślić aktywność Habilitantki jako koordynatorki oddziału w Poznaniu w Międzynarodowej Sieci UniTwin UNESCO Life Designing Interventions... (od 2018), realizację 5 projektów badawczych finansowanych z Unii Europejskiej, przygotowywanie ekspertyz i diagnoz dotyczących kondycji szkolnictwa zawodowego w powiecie gnieźnieńskim.

Liczne działania organizacyjne, np. związane z organizacją oraz uczestnictwem w konferencjach naukowych (łącznie 73 wystąpienia, w tym 3 w konferencjach międzynarodowych) także są ściśle powiązane z rozwojem naukowym Habilitantki.

Zainteresowania naukowe Habilitantki wiążą się także z dydaktyką, na co wskazuje realizacja kilku przedmiotów, w tym autorskich zajęć fakultatywnych (*Fenomen współczesnej polskiej młodzieży migracyjnej. Dyskurs socjopedagogiczny*).

Podobny charakter ma współpraca z otoczeniem społecznym i gospodarczym i wskazuje ona na zapotrzebowanie środowiska na wiedzę i umiejętności, które pozyskała Habilitantka.

Wykaz osiągnięć Habilitantki, opracowany niezwykle skrupulatnie, rzeczowo i przejrzysto, w każdym wymiarze oceny, jest bardzo rozległy i moim zdaniem **znacznie wykracza poza oczekiwania Ustawodawcy**.

Doceniają to władze Uczelni macierzystej: Rektor UAM i Dziekan WSE UAM oraz Rada Samorządu Studentów WSE UAM poprzez przyznanie licznych nagród za działalność naukową, organizacyjną i dydaktyczną (w latach 2014 – 2019 jest to 11 nagród!).

Analizując tę rozległą i wielowątkową, jednak skoncentrowaną na temacie, aktywność Habilitantki, trzeba podkreślić Jej niezwykłą pracowitość i zapewne doskonałe zarządzanie swoim czasem, co jest szczególną umiejętnością, gdy trzeba łączyć, jak w Jej przypadku, rolę zawodową z rolą rodzinną.

Podsumowując, moja ocena dorobku Pani dr Joanny Kozielskiej jest więcej niż pozytywna. Doceniam (i podziwiam) Jej osiągnięcia naukowe, dydaktyczne i organizacyjne, w zakresie współpracy z zagranicą, współpracy ze środowiskiem społeczno – gospodarczym, działalność ekspercką, wydawniczą, popularyzującą wiedzę. Tak jak pisałam wcześniej, moim zdaniem, przekracza ona oczekiwania Ustawodawcy. Naukowe badania Habilitantki, włączane systematycznie w nurt badań międzynarodowych, bardzo dobrze kontynuują polską myśl z zakresu pedagogiki pracy, a w szczególności poszerzają myśl szkoły poznańskiej. Można przyjąć, że Pani dr Kozielska swoimi pracami naukowymi już aktualnie zajmuje znaczącą pozycję w świecie naukowym reprezentowanej przez Nią subdyscypliny pedagogicznej. To, co akcentuję z dużym uznaniem, to nie tylko już bardzo szerokie pole naukowych dociekań zrealizowanych przez Habilitantkę, ale permanentne jego poszerzanie o różnorodne wątki, które m.in. wynikają ze współczesnych przemian społeczno-kulturowych.

Przedstawione do oceny główne osiągnięcie skłania do oceny pozytywnej, ze względu na liczne walory wskazanej wyżej, choć niepokojącym jest fakt pominięcia ustalenia hipotez roboczych w realizowanych badaniach, czego wymaga przyjęty paradygmat badań ilościowych. Mam jednak nadzieję, że podczas kolokwium habilitacyjnego ten brak zostanie wyjaśniony a luka w koncepcji badań własnych uzupełniona.

Konkluzja. W nawiązaniu do powyższego, w odniesieniu do wymogów *Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2022 r. poz.574 t.t. ze zm.), art. 219 ust.1. pkt. 2, stwierdzam, że dorobek naukowy dr Joanny Wandy Kozielskiej, ze wskazanym osiągnięciem naukowym i pozostałymi osiągnięciami naukowo - badawczymi, **stanowi znaczny wkład** w rozwój dyscypliny naukowej jaką jest pedagogika i **wnoszę** o nadanie dr Joannie Wandzie Kozielskiej stopnia doktora habilitowanego w zakresie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

